

Nd.

323. Nefndarálit

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 38 15. febr. 1945, um stofnun búnaðarmálasjóðs.

Frá 2. minni hl. landbúnaðarnefndar.

Landbúnaðarnefnd hefur tekið frv. til athugunar á fundum sínum, en nefndarmenn ekki orðið ásáttir um afgreiðslu þess. Þeir Jón Pálmason og Sigurður Guðnason ganga að vísu inn á efni frv., að fella niður samþykki landbúnaðarráðherra, en leggja í þess stað til, að ákvæðum laganna um tilgang búnaðarmálasjóðs og stjórn hans verði gerbreytt frá því, sem nú er. Þetta höfum við ekki getað fallizt á, af ástæðum, sem nú skal greint.

Aðalefni tillögu þeirra er:

1. Að Búnaðarfélag Íslands verði svipt öllum umráðum yfir búnaðarmálasjóði, en Búnaðarbanka Íslands fengin stjórn hans og reikningshald.

2. Að fé sjóðsins verði skipt milli búnaðarsambandanna þannig, að hvert búnaðarsamband fái aftur endurgreitt það búnaðarmálasjóðsgjald, er kemur í sjóðinn af viðkomandi sambandssvæði. Ákvæði tillögugreinarinnar um þetta er loðið, en mun þó eiga að skiljast á þennan veg, að því er tillögumenn hafa tjáð okkur.
3. Að úr búnaðarmálasjóðnum, sem er séreign bændastéttarinnar og einasti sameiginlegi sjóður hennar, renni enginn eyrir til sameiginlegra félagsmála allrar bændastéttarinnar.

Áður en frv. um búnaðarmálasjóð var borið fram á Alþingi, var það sent öllum búnaðarsamböndum landsins til umsagnar. Í greinarg., sem fylgdi frv. til búnaðarsambandanna, var bændum bent á nokkur verkefni, er fyrir lögju og sjóðnum var ætlað að vinna að, svo sem stuðla að hagnýtingu nýjustu tækni á sviði landbúnaðarins, bygging hæfilegs húsnæðis fyrir Búnaðarfélag Íslands og gistiheimilis fyrir ferðafólk úr sveitum, styrkja kynnisferðir bænda og loks að standa að nokkru undir kostnaði af búnaðarþingi, að því leyti sem það sinnli stéttarhagsmunum bænda, svo að ekki þyrfti að leita til ríkisins um fjárframlög í því skyni. Var jafnframt á það bent, að það væri bændastéttinni metnaðarmál að kosta slíka fundi af eigin fé.

Hjá búnaðarsamböndunum hlaut frv. nær einróma fylgi. Eftir þetta var frv. lagt fyrir Alþingi og samþykkt þar óbreytt að öðru leyti en því, að ákvæðinu um samþykkt landbúnaðarráðh. á fjárhagsáætlun sjóðsins var bætt inn í lögin. Búnaðarþing samþykkti því næst fjárhagsáætlun fyrir sjóðinn fyrir árin 1945 og 1946, sem landbúnaðarráðherra staðfesti.

Þetta er þá saga þessa máls í fáum og stórum dráttum. Þrátt fyrir þennan nær einstæða undirbúning er lagt til, á fyrsta starfsári sjóðsins, að gerbreyta lögum búnaðarmálasjóðs, svipta Búnaðarfélag Íslands öllum afskiptum af sjóðnum og fella niður öll framlög til félagslegra þarfa bændastéttarinnar í heild. — Þessa árás á elztu félagsstofnun landbúnaðarins og fulltrúasamkomu bændanna er reynt að réttlæta með því:

1. Að fjárhagsáætlun fyrir búnaðarmálasjóð fyrir árin 1945 og 1946, er búnaðarþing samþykkti og staðfest var af ráðherra, hafi verið mjög athugaverð og búnaðarþing ekki á einu máli um afgreiðslu hennar. Í þessu sambandi hefur verið bent á tvö atriði sem sérstaka óhæfu. Að í sambandi við húsbyggingu Búnaðarfélags Íslands hafi stjórn þess verið falið að undirbúa byggingu gistiheimilis fyrir sveitafólk, ef næg þátttaka fengist annars staðar að, eða helzt $\frac{3}{4}$ alls kostnaðar við bygginguna. Í öðru lagi, að í áætluninni sé nokkur upphæð ætluð til þess að standa straum af kostnaði við búnaðarþing, að því leyti sem það sinni sérhagsmunamálum bænda, t. d. afurðasölumálunum. Er þetta kallað að eyða fé búnaðarmálasjóðs í ferðakostnað pólitískra spekulanta og eta það út á snakkfundum. Má vera að ummæli þessi lúti einnig að því, að stjórn Búnaðarfélags Íslands ákvað að greiða nokkuð af kostnaðinum við stofnfund stéttarsambands bænda.

Um þetta er það skemmst að segja, að fjárhagsáætlun búnaðarmálasjóðs er í öllum atriðum í samræmi við það, sem bændum var boðað í greinargerðinni fyrir frv. Að þessu sinni var lögð áherzla á að safna fé til húsbyggingar Búnaðarfélags Íslands fyrir skrifstofur þess, fundarsal og bókhöfðu, sem er aðkallandi nauðsyn, svo og til gistiheimilis, ef næg þátttaka fengist annars staðar að. Þetta var gert með það fyrir augum að geta því fremur síðar styrkt myndarlega meiri háttar framkvæmdir í samböndunum eftirleiðis jafnóðum og þær væru undirbúnar heima fyrir.

Að svipta búnaðarþing rétti til að ráðstafa búnaðarmálasjóði af þessum ástæðum er vitanlega fjarstæða. Hvað mætti þá segja um Alþingi og ríkissjóðinn? Ekki hefur ávallt verið einskær ánægja með fjárveitingar úr þeim sjóði, en enn þá hefur þó enginn borið fram á Alþingi frv. um að svipta Alþingi rétti til þess að ganga frá fjárlögum og fela Landsbanka Íslands að skipta ríkissjóðnum.

Loks má benda á, að ef núverandi búnaðarþingsfulltrúar hafa brotið af sér að dómi bænda, þá er hægt um vik að fá aðra í þeirra stað, er betur ráðstafa fé búnað-

armálasjóðs, þar eð búnaðarþingskosningar eiga að fara fram næstkomandi vor. Það er því augljóst, að sé þessi ráðstöfun í samræmi við óskir bændastéttarinnar, þá er hún óþörf, enda búnaðarþingsins að gera tillögur um slíka gerbreytingu, en sé hún hins vegar á móti vilja meiri hluta bændastéttarinnar, er hún gerræði.

2. Þá bera flutningsmenn það fram sem ástæðu fyrir tillögunni, að búnaðarþingið hafi ekki kunnað að meta réttilega umhyggju hv. þm. A.-Húnv. og ríkisstjórnarinnar fyrir búnaðarmálasjóðnum og búnaðarþing hafi jafnvel leyft sér að benda á, að það væri ómakleg tortryggni, sem því væri sýnd með því ákvæði, að fjárhagsáætlun sjóðsins skyldi leggjast fyrir ráðherra til staðfestingar. Sökum þessa móthróa álykta flutningsmenn, að Búnaðararfélag Íslands og búnaðarþingi skuli refsað til viðvörunar eftirleiðis!

Á það skal aðeins bent, að slíkar hefndarráðstafanir eru vanar að hafa öfug áhrif við það, sem til er ætlað, og er ekki ólíklegt, að svo geti farið, ef tillögurnar næðu fram að ganga.

Næst er þá að athuga sjálfa tillöguna. Samkvæmt henni á að skipta búnaðarmálasjóði milli sambandanna. Eins og nú er, leggja allir bændur í sjóðinn, og er hann því sameignarsjóður allrar bændastéttarinnar, nálega eini sameiginlegi sjóðurinn, sem er hennar einkaeign, eins og ríkissjóður er sameignarsjóður allrar þjóðarinnar. — Hvernig mundi verða lítið á það, ef fram kæmi á Alþingi frv. um, að því fé, sem kæmi í ríkissjóðinn, yrði skipt milli allra sýslu- og bæjarfélaga á landinu, þannig að hvert þeirra fengi endurgreitt nákvæmlega það, sem íbúar sýslunnar og kaupstaðarins hefðu greitt í tollum og sköttum í ríkissjóðinn? Þetta fé, sem þannig fengist endurgreitt, mætti svo aðeins nota innan sýslunnar eða kaupstaðarins. Engan eyri af þessu mætti nota til sameiginlegra þarfa þjóðfélagsins. Engum getur blandast hugur um, að slík tillaga væri tilraun til að sprengja ríkisheildina og valda sundrung og vandræðum á öllum sviðum. En þetta er einmitt það, sem breytingartillögunni er ætlað að vinna innan búnaðarfélagsskapparins, ef hún yrði að lögum. Væntanlega kæmi þetta þó ekki mjög að sök, vegna félagsþroska yfirgnæfandi meiri hluta bændastéttarinnar.

Þá skal vikið að sjálfum skiptunum milli búnaðarsambandanna. Til þess að ganga úr skugga um þetta atriði, hefur verið gert yfirlit yfir skiptingu sjóðsteknanna eftir búnaðarsambandssvæðum, eins og brtt. gerir ráð fyrir, miðað við framleiðslu ársins 1944. Þó eru ekki þar með taldar tekjur af sölu grænmetis og gróðurhúsaframleiðslu, sem talið er, að mundu nema mjög álitlegri upphæð til tekna fyrir búnaðarsamböndin, — Suðurlands 13 þús., Kjalarnespings 5 þús. og Borgfirðinga 3 þús., allt mjög varlega áætlað. Við þessa athugun hefur komið í ljós, að Búnaðarsamband Suðurlands, er nær yfir 3 sýslur og 1 kaupstað með um 1521 búanda, mundi fá vegna búsafurða um 101 þús. kr. og auk þess tekjur af seldu grænmeti og gróðurhúsarækt 13 þús. kr., eða samtals 114 þús. kr., en búnaðarsambönd Vestfjarða, sem ná yfir allan Vestfjarðakjálkann, 5 sýslufélög og 1 kaupstað með um 957 búendum, mundu fá tæp 30 þús., en bæri, miðað við búendatölu og að tiltölu við Búnaðarsamb. Suðurlands, 72 þús. kr., og er þá ekkert tillit tekið til erfiðrar aðstöðu þeirra til allra félagslegra starfa. Annað dæmi má nefna. Búnaðarsamb. Kjalarnespings er talið að hafa um 405 búendur. Það fengi til ráðstöfunar vegna búsafurða 25 þús. kr. + 5 þús. af gróðurhúsarækt, samt. 30 þús. kr., en búnaðarsamband Vestur-Húnavetninga, sem hefur 265 búendur, fengi aðeins 7 þús. kr., en bæri tæp 20 þús. kr., miðað við Búnaðarsamb. Kjalarnespings. Fleiri dæmi mætti nefna, en þetta verður að nægja.

Stjórnir tveggja búnaðarsambanda, Búnaðarsamb. Suðurlands og Kjalarnespings, sem hér hafa verið tekin til samanburðar, hafa nú sent opinberar áskoranir um að samþykkja breytingartillöguna, eða yfirlýsingu um, að þær vilji hirða peningana, en skjóta sér undan sameiginlegri starfsemi með þeim samböndum, sem verr eru stödd. Á sama tíma berast mótmæli gegn breytingartillögunni frá stjórnnum Búnaðarsamb. Eyjafjarðar og Borgarfjarðar, sem hafa líka aðstöðu og áður greind búnaðarsambönd. Ber þetta óneitanlega vott um ólíkan félagsþroska þessara stjórna.

Af þessu og öðrum gögnum er það ljóst, að breytingartillagan miðar að því, að þau búnaðarsambönd, sem sitja að bezta markaðinum, hafa fjölbreytta og mikla framleiðslu og hafa yfirleitt komið atvinnurekstri sínum í gott horf, fái langstærstu fylgurnar úr búnaðarmálasjóðnum. En fátækari og afskekktari samböndin, sem hafa einhæfa framleiðslu og eru skemmt komin að breyta sínum búnaðarháttum, fá hlutfallslega langminnst úr sjóðnum. Reglan fyrir skiptingunni virðist vera að gera þá rikustu ríka og þá fátæku enn fátækari í hlutfalli við þá ríku.

Það skal fram tekið, að þó að búendatala hafi verið tekin sem mælikvarði, getur fleira komið til álita. Búnaðarþing hefur um tugi ára skipt allríflegum upphæðum milli búnaðarsambandanna. Hefur þar um langt skeið verið fylgt föstum reglum um úthlutunina; ein þeirra er að taka allríflega upphæð af óskiptu og úthluta sem erfiðleikauppbót til þeirra búnaðarsambanda, sem örðugasta hafa aðstöðuna. Stingur þetta óneitanlega talsvert í stúf við þær reglur, sem nú á að innleiða að því er búnaðarmálasjóðinn snertir.

Við höfum þá gert nokkra grein fyrir, hvers vegna við höfum ekki getað orðið samferða meðnefndarmönnum okkar, og leggjum því til, að frv. okkar verði samþ. óbreytt.

Alþingi, 7. des. 1945.

Bjarni Ásgeirsson, Jón Sigurðsson,
fundaskr. frsm.